

12007
874

Кадыр Мырза Әли

1

2006

Қадыр Мырза Әли

Таңдамалы жинақтар 1 том

“Балалар әдебиеті” 2006

~~ББК 84 (5 Қаз.) 7-4~~

М 91

*ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ, АҚПАРАТ
МИНИСТРЛІГІНІҢ АҚПАРАТ ЖӘНЕ МҰРАҒАТ
КОМИТЕТІНІҢ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША
ШЫҒАРЫЛЫП ОТЫР*

М 91 Мырза Әли Қ.

Тандамалы жинақтар: Т. 1. Алматы:

“Балалар әдебиеті” баспасы. –2006. –364 бет.

ISBN 9965-650-65-9

ББК 84 (5 Қаз.) 7-4

Б $\frac{4702250201}{00 (05)-06}$

ISBN 9965-650-65-9

00122392

© Мырза Әли Қ., 2006

© “Балалар әдебиеті” баспасы, 2006

ҚАДЫРДЫҢ ҚАДІРІ

(Алғы сөз орнына)

Қадыр Мырзалиевтің “Бұлбұл бағында” мынадай бір сырлы шумақ бар:

Жүйрік арман қуып жете қалсаң-ақ,
Жалт береді,
Соның өзі бір сабақ!
Осалдар жүр өзін жұрттан артық деп,
Ал мықтылар өзін жұрттан кем санап!

Тап-таза шындық!

Алдымен, азамат ойдың адамында ешқашан арман таусылмақ емес. Ардан туған адам әрқашан арман қуады және арман қуудан жалықпайды, туғаннан өлгенге дейін қуады және сол арманның шегіне жетпейді, жетсе де жеткенін сезбейді. “Арманым жоқ дейтіндер” қателеседі, яки өтірік айтады. Адамның арманы болмаса, ертеңі болмағаны; арман бітсе, ертеңі бітеді, мақсаты түгесілгені; арманның таусылған жері — адамның өлген жері. Саналы кісіге мұның өзі сабақ екені рас. Содан соң, осалдардың өзіне-өзі қарық боп, өз деміне өзі буланып, жіпсіп, күпсіп жүретіні, ал мықтылардың өзіне-өзі көңілі толмай, өз ісіне өзі разы болмай, өзін-өзі іштей сынап, мінеп жүретіні және рас.

Айтатыны жоқ, осалдық деген де бір ботатірсек бозбалашылық — өз көлеңкесіне өзі жігітсіген қысыр қызтекелік қой, құрсын! Осалдар өпірем, өректігіш, бойлауық, күпілдек келеді! Осалдығын сонымен жасырмақ болады.

Онымен де қоймай, осалдық омыраулап, мықтылықты біраз көзден тасалап, ықтыра алмаса да бұқтыра тұруы мүмкін. Бірақ мықтылық деген – мықтылық, түбінде осалдық атаулының бәрін көне тамдай қопара күлатып, сілкініп шыға келетіні сөзсіз. Осындай мықтылық иесінің бірі – Қадырдың өзі. Дәлірек айтқанда, Қадырдың қадірі – мықтылығында.

Мықтылығының бір дәлелі: Қадыр өлең өлкесіне күйбеңсіз, кібірткісіз, тіпті ешқашан ешбір жаттығу жасамағандай бірден кәнігі шебер қалпында келді. Мұны біз тұңғыш рет Қазақ университетіндегі Әуезов аудиториясында танып білген едік. Күні кеше шәкіртке “сөз сиқырын” үйреткен шабытты шақтарда Ұлы ұстаздың өзі шынтақ сүйеген биік мінбеге киіктің асығындай ғана шып-шымыр кара бала жүгіріп шыққан емес, тура шиырылып түскендей... дік етіп алшысынан тұра қалды да, ағытыла жөнелді:

Адам жылап туады, жатады жұрт жұбатып,
Және жылап өледі, өзгені де жылатып.
Жылайтыны туа сап – жамандар бар
қинайтын,
Жылайтыны өлерде – жақсылар бар
қимайтын.

Жым-жырт тұна, тына тындаған дүйім жұрт кенет ду-ду етіп, зал іші самал шайқаған көлдей теңселді де кетті.

Хаос гармонияға көшті. Жұрттың бәрі бір деммен тыныстады. Әлгі шумақты тындаған әр адамға қас пен көздің арасында бұрын ешкім айтпаған бір сыр айтылып, ешкім аспаған бір шындық ашылды да қалды.

Өлең әркімді өзінің өзгеше философиялық тереңіне тартып, оқыс ойға шомдырды да қойды.

— Жаным ау, жанартау ғой мынау — деп таңдай қақты көп ішінен бір білгіш. — Жанғалы, жалындағалы тұрған жанартау ғой!

Дәл осы тұста Қадыр да дәл осыған үндес тағы бір тылсым сыр ашып, тағы бір қызық түйіп түйін тұрған:

Жанартаудың сөнгендері — даңқты,
Атылмаған жанартаулар — қауіпті.

Аудитория ырғала бере қайта тынды. Енді жұрт дуылдамай, үнсіз ойланды. Тағы да сыр, тағы да шындық. Әркім-ақ айтуға болатын, бірақ айтылмаған сыр; әркім-ақ ашуға болатын, бірақ ашылмаған шындық. Жалғыз-ақ тындаушылар осыны табан аузында талдап түсініп отырған жоқ, тамсана түйсініп отыр еді...

Сол кештен күні бүгінге дейін Қадыр ақын қалың оқырманын тандандырудан, тамсандырудан бір жаза басып көрген жоқ. Неге?

Асылы, адам әдебиетке сұлудың бұрымындай өрілген екі мақсатпен келеді: бірі — өзінен бұрын ешкім айтпағанды айту; екіншісі — өзге ешкімге ұқсамай, тек өзінше айту. Осы екі мақсат орындалған жерде ғана шын мәніндегі әдеби туынды бар. Шын мәніндегі әдеби туынды дегеніміздің, Леонид Леонов айтқандай, мазмұн жағынан жаңалық ашу, пішін жағынан өнер табу болатын себебі де сондықтан. Енді турасына көшсек, мүбәда қазақ поэзиясына осы ғасырдың орта тұсынан өте бере келіп, соңғы отыз жылда тек қана өзіне тән өзгеше мазмұнын ашқан, тек қана

өзіне тән өзгеше пішінін тапқан шын мәніндегі шынайы талант екеу болса — бірі, біреу болса — өзі — Қадыр Мырзалиев. Бір кезде өзінің түлеп ұшқан ұясы Қазақ университетіндегі Әуезов аудиториясы ғана білетін кәдімгі бала Қадырдың бүгінде бүкіл елі — туған халқы тұтас таныған қадірлі дана Қадырға айналу себебін де дәл осы арадан іздеген жөн.

Демек, қазіргі қазақ поэзиясын көп дауысты, қуатты оркестр десек, мұның құрамындағы Қадыр музасының қайталанбас өз үні, машығы мен мәнері, айшығы мен өрнегі бар; Қадыр лирасының сыңғыры бөлек, сыры терең. Қадыр Мырзалиев соңғы ширек ғасыр меғдарында қатарынан қаздай тізілтіп ондаған кітап берді: “Ақ отау”, “Бұлбұл бағы”, “Ой орманы”, “Дала дидары”, “Домбыра”, “Жерұйық”, “Алақан”, “Қорамсақ”, “Көкпар”, “Қызыл кітап”, “Мәңгі майдан”, “Қылыш пен қанжар”, “Заман-ай”, “Алмас жерде қалмас”, т.б. Мұның бәрі, әрине, қолыңыздағы таңдамалы томдарына сыйған жоқ. Ал сыйған кітаптардың бірі болмаса біріне аздап көз тоқтатқанның өзінде де әрқайсысының шежірелік мағынадағы шалқар мазмұн тұтастығы, симфониялық сипаттағы сұлу композициялық құрылымы адам таң қалғандай. Сонымен қатар бұлар жеке-жеке тұрғанда ақынның ондаған жыл бойы үздіксіз өнуін, өрбуін, өсуін көрсететін эволюциялық сатылар секілді де, бәрі қосылғанда тамаша таланттың өзгеше творчестволық, тұлғасын, айрықша ақындық мінезін, сайып келгенде, ұланғайыр әсемдік әлемін қалыптастырған.

Айталық, “Ой орманы”. Бұл кітап үшін кезінде Қадыр Мырзалиевке Қазақстан комсомолының сыйлығы берілгені мәлім. Мұның өзі тегін емес-ті. “Ой орманы” — автордың азаматтық келбетін танытқан кітап. Мұнда Қадырдың ешкімге ұқсамайтын айрықша өз бітімі мен мінезі бар. Ақындық бітім, ақындық мінез мағынасында айтып отырмыз.

Кітаптағы өлеңдердің тақырыбы мен мазмұны — адам, адамға тән алуан түрлі сезімдер, ойлар, толғаныстар, адамның өмірге көзқарасы, адамның табиғатқа қарым-қатысы, сайып келгенде, адамның тағдыры мен тіршілігі. Бұлардың қай-қайсысы да тақырып-мазмұн ретінде жаңалық, емес, сан рет толғанған сырлар, жырланған шындықтар, әбден шиыр болған тақырыптар мен мазмұндар. Бірақ осы тақырыптар мен мазмұндардың қандайы болмасын, Қадырдың жырлауында жаңа қырынан, бұрын-сонды ешкім айтпаған соны мағынада, тың пішінде көрінеді. Мәселен, бір өлеңде “биікке шықпағандардың биіктен құламайтыны” оқыс айшықпен ойнақы кестеленіп, бір өлеңде “қателесем деп қорқудың өзі — қателік” екені ұтымды жеткізілсе, енді бір өлең даңқ, туралы: даңқ деген де бір шың секілді, шың басына шыға алмай, “етекте қалғандардың іші күйсе, басына шыққандардың басы айналатынын” майда, жұмсақ юмормен аңғартады.

Осылардың бәрі әшейін ауызекі айтыла салмайды, әсем өрнекпен, ақындық шабытпен шебер айтылуының үстіне, әр оқушының

өзі ойлап, іздеп тауып алғандай құпия сырмен, қызық астармен айтылады. Өлеңнің ойлылығы дегеннің өзі осы емес пе?

Әрбір шын мәніндегі суреткер секілді Қадырдың да кешегі жыры — Адам туралы болатын, бүгінгі жыры да — Адам туралы, ертеңгі жыры да — Адам туралы болмақ.

Ал Адам, оның тағдыры мен тіршілігі әдеби шығармада әрқашан белгілі бір уақыт пен кеңістікте көрсетілуі шарт. Демек, Қадырдың Адамы да мезгіл-мекенсіз әлдебір абстракциялық нәрсе емес. Сондықтан Мырзалиев поэзиясына үзілмейтін өзекті желі боп тартылып, жан-жақты ашыла суреттеліп, жинақтала тұлғаланып келе жатқан бір күрделі образ бар. Ол — қазақ даласының образы. Осынау шетсіз-шетсіз кең далаға, өзінің туған даласына Қадыр “Ой орманында” бір бөлім арнап, айрықша бір мол шабытпен көкірегін кере, мақтана сөйлеп: “Уа, дала! Кеңдігіне тамсандым көп, айта алман бәрін жазып тауыса алдым деп. Сен — алып пластинка дөңгеленген, инең боп тұрады ылғи ән салғым кеп!”— десе, соның іс жүзіндегі дерегі секілді келесі кітабын түп-түгел далаға арнап, түп-тура — “Дала дидары” деп атады. “Дала дидары” — Қадыр ақындығының жаңа белесі, тың өрісі. Бұл кітаптың, яки кітапқа енген жүз өлеңнің бір ғана көркемдік құны мен идеялық қасиетін бір сөзбен айтсақ, үндестік деуге болар еді.

Александр Блок: ақынның ақындығы — үндестік деп ұққан және осы ұғымын терең теориялық тұжырымға айналдырған. Ал үндестік, яки гармония дегенді шебер суреткердің шындықты сырға, сырды жырға айналдыруы, өмірді өнерге, өнерді өмірге

көшіруі, сөйтіп, мынау әлемдік тіршіліктің небір құпия сырларын ғажайып келісімге көшіре танытуы деп түсіндіреді.

“Дала дидарында” тек сырт қарағанның өзінде көзге бірден шалынатын бір түрлі бір композициялық бірлік, тың келісім бар. Кітаптағы төрт бөлім өзара тұтасқан төрт алуан сыр мен шындықты желілі, арнаулы түрде тарата жырлап жатса, осылардан ара-арасында ақын үш мәрте арнайы лирикалық шегініс жасап, оқырманын өзгеше бір толғаныстарға түсіріп, оның сезімін тербейді. Сөйтіп, ақын мен оқырманның көңіл күйлері өзара тағы бір тың үйлесім, үндестік тапқандай болады. Ал мазмұн жағынан келсек, мұндағы жүз өлең бір идеялық мақсатқа жарыса жол тартқан тағы да тұтас толғамды сыр, толқынды жыр. Мысалы, “Көне заман көріністері” атанған бірінші бөлім бір ғана басты тақырыптың кезеңді құбылыстарын жан-жақты әрі қаз-қатар өре, өрістете толғайды: “Жар-жар” мен “Бесік-жыры”, “Бәйге” мен “Көкпар”, “Қыз куу” мен “Күрес”, “Ән” мен “Бата”, “Қаракшы жыры” мен “Күндестер”, “Барымта” мен “Өлім”, “Ауыл түні” мен “Көш”... — осылардың әрқайсысында байырғы көне ауылдың әр алуан шындығы әр қырынан көрініп кеп біртұтас бейне — дала дидарын алдымызға тартады.

Сонда бір өлең осы даланың күлкісі, қайғысы мен көз жасы, бір өлең әні мен назы болса, енді бір өлең мұңы мен зары, бір өлең күші мен ірілігі болса, бір өлең әлсіздігі мен күйкілігі секілді өзара өріліп тұтасып, кете барады Жоқ, кете бармайды, ақын өзі

суреттеп отырған шындық, құбылыстардан қызық-қызық ойлар, философиялық байыптаулар, парасатты түйін-тұжырымдар қорытып отырады.

Мәселен, “Бабамыздың шоқ басқан табанымен, бірдей екен жақсысы жаманымен: бір жаманы – тынымсыз көше берген, бір жақсысы – қимаған даланы кең; Бір жаманы – жел сөзге ерген екен, бір жақсысы – тілге ерік берген екен; бір жаманы – кетпенге орашолақ, бір жақсысы – найзагер, мерген екен; Бір жаманы – кешігіп әліппе ашқан, бір жақсысы – күйлері көбік шашқан; бір жаманы – қыздарын малға сатып, бір жақсысы – сүйгенін алып қашқан; Бір жаманы – шаруасын мандытпаған, бір жақсысы – қулықпен жанды ұтпаған; Бір жаманы – үйленіп жеңгесіне, бір жақсысы – жесірін қаңғытпаған; Тату-тәтті көршілер шыр бұзбаған, бірге тоңып суықта, бір мұздаған; Бір жаманы – сонда да үй салмаған, бір жақсысы – абақты тұрғызбаған!”... “Міне, бұл – бір жағынан, осыған дейін әр қырынан суретте көрсетілген дала шындығын енді бірде ойша байыптаудан туған жиынтық-синтез болса, екінші жағынан, байтақ далада ғасырлар бойы ғұмыр кешкен бүтін бір халықтың бір алуан мінез-құлқы екені даусыз.

Байқасақ, осы секілді әр өлеңде және жинақтағы бар өлеңде автор мөп-мөлдір шындықты тап-таза ағысқа, ақындық ағысқа айналдырып, соншалық бір кең тыныспен еркін, ешқандай қитықсыз есіле, көсіле жырлаған. Әр өлең кәдімгі “қиыннан қиысу”

жағынан жасандылықтан аулақ, соншалық, табиғи, тіпті оп-оңай күйыла салған секілді. Ең жеңіл мынау эпифораны оқып көрелікші: “Күншілдер өледі, Көңілін от қарып. Батырлар өледі, Борышын атқарып. Бұзықтар өледі, Пышакқа құлшынып. Сұлулар өледі, Құшақта тұншығып. Арғымақ, өледі, Артында шаң қалып. Ақындар өледі, Бәріне таң қалып!” мазмұнындағы қоспасыз шындықты айтпағанның өзінде, пішініндегі мұндай шынайы, сұлу айшықты, яки фигураны асқан шебер ақын ғана жасай алады. “Дала дидарындағы” өлеңдерде, міне, осындай өзіндік дидар бар...

Сонымен, бірінші томдағы бірнеше кітап – “Ой орманынан” “Дала дидарына”, одан “Бұлбұл бағына” көшіп, ақыр-аяғында Қазақ ССР Мемлекеттік сыйлығын алған “Жерұйыққа” келіп, өзінің ақындық өнер биігіне осылай сатылап өрлеген Қадыр енді бір тұста поэзия жайлауына “Ақ отау”, яки өз отауын, өзінің жыр отауын тігеді де, төрінде отырып, екінші томда қолына күйкылжыған көңіл күйінің екі ішекті, он екі пернелі “Домбырасын” алады, сөйтіп тағы да сол өзі тапқан ырғақпен, мәнер-машықпен төңірегін ағыл-тегіл шалқыған кербез күйге, сылқым сырға, сырбаз жырға толтыра күмбірлетіп кетеді.

Сөзімізді ұзарта бермей, тұжыра түсу үшін біз “Бұлбұл бағын” араламай-ақ, “Ақ отауға” кірмей, “Жерұйыққа” бармай-ақ, бірден “Домбыра” сазына сәл құлақ түріп көрсек дейміз. “Қуып шығар қызыл сөзді ой кейін, Мен оларға киліккенді қой дейін. Өзің көтер,

Алтын тиек идеям, Егіз ішектің беу-беуі мен Гөй-гөйін!” Қадыр “Домбыра” тиегін осылай қондырады. Мұның өзі домбыра тиегі болуымен бірге кітаптағы өлең-эпопеяның бет-ашары да: тиек тіреп көтерген екі ішек құр құйқылжып ойнамайды, ой айтады, сыр шертеді, демек Қадыр домбырасының тиегі шанақ пен ішек арасындағы мөлшерлі қашықтық қана емес, жинақтағы өлеңдердің идеялық-көркемдік биігінің де мөлшері болуға тиіс. Осы ұғыммен біз, міне, бірінші кітапты ашып оқыдық, яки домбыраның үстінгі ішегін шертіп тыңдадық дейік.

Ал, қане, не аңғардық?

“Дала дидарында” Қадырдың оқушы қауымға ағынан жарыла айтқан мынадай бір шыны мен сыры бар еді: “Мына бассыз, мына қолсыз жоқ құным. Қолымда да, басымда да жоқ тыным... Іссіз өткен күнді өмірге санама! Онда өз қолым жармасады жағама”.

Домбыраның үстінгі ішегі, алдымен, Қадырдың дәл осы айтқандарының әшейін сөз емес, қолма-қол істелген іс екеніне көзімізді жеткізеді. Тағы да тынымсыз әрекет: жазу, өлең жасау, о бастағы ұлы тақырыпты одан әрі өрбіте жырлау, оның жаңа қырларын ашу, осындай қиын, қызық қимылдар үстінде ендікпеу, шаршамау, кең тыныспен, қылаң жүріспен келе жату, өзінің ақындық сапарының үстінде тағы да ілгері басу, жаңа бел-белестен асу... Шумақтап айтар болсақ, біз “Домбыра” сазынан, міне, осыларды аңғарамыз.

“Табиғатпен табысу”, яки “Сағатпен

сырласу”, “Қазақтарды шетелдік қонақтарға таныстыру”, яки “Ауылды аңсау”, “Кәрия және күн”, яки “Дала мен гүл”... Осылардың қай-қайсысын алып қарамалық, тақырып Қадыр өлеңдерінде бұрын жырланған тақырып болғанмен, қазір мағына-мазмұны жаңарып, жаңа қырынан көрінген, баяғы қазқалпында қатып тұрып қалмаған, орынсыз қайталанбаған, уақытпен, мезгілмен бірге ілгерілеу, даму үстінде көрсетілген: “Домбырадағы” дала “Ой орманындағы” немесе “Дала дидарындағы” дала емес, оянған өлке: “Танымайсың бүгін Дала-ноянды. Ноян-дала қызыл ту боп боянды. Оянды ол гудогы боп заводтың, дауысы зор аэропорт боп оянды. Төңірегі жолдас толы, дос толы. Тізгініне берік бүгін қос қолы. Көзін ашты шамы болып Ильичтің, көзін ашты Қазақстан ГЭС болып”. Мұнан әрі ақын төскейінде телеграф сымдары мен темір жолдар жосылып жатқан алып даланың төбесінде құс жолы сайрап, ол, жолмен космос корабльдері зымырап көтерілгенін, сөйтіп, бір кезде керуен жолы болған қазақ даласының бүгінде ғарыш жолы болғанын шалқыған шабытпен жырлайды.

Мұнан әрі Мырзалиев Дала төсіндегі космодромды, Дала мен ғарыш арасындағы ұлы сапарларды, орыстың ер елі мен қазақтың сері елінің керемет достығын, Күн мен Жердің достығы секілді отандас ұлттардың ұлы ынтымағын жырлап келіп, екінші кітапқа, яки астыңғы ішекке ауысады да одан “Алақанға” көшеді. Ал “Алақан” туралы осы кітаптың дәйектемесінде дәл айтылған: бір кездері бір-біріне жұдырық боп жұмылып

келген Орта Азия халықтарының қуатты қолдары бүгінде достықтың алып алақаны боп жайылса, татулық пен туыстықтың бейбіт құсы сол алақаннан ұшып, сол алақанға қонады. Орта Азия сапарларынан туған қонақ-кәде кітабын “Алақан” атай отырып, ақын алдына қойған әдеби мақсатын әдемі орындап шыққан. Ол өз дәуірінің үніне осылай айналған.

Қадыр Мырзалиев – сөздің сәйгүлігі, ойдың азарманы. Жеке бастың дара мұңынан бастап, қым-қиғаш халықаралық қайшылықтарға шейін қысылмай, қымтырылмай еркін жырлай алады. Мысалы, Ресейдің Қазақстанның тағдыр-тарихындағы алатын және атқарып келген отаршылдық орнын екі-ақ, өлең жолымен әдемі жеткізе білген.

“Қараса егер Ресей түйіп қабак, Көмейіңнен өтпейді сұйық тамақ”, – дейді бір шағын поэмасында. Шынында да солай болып келген, біразға шейін әлі де солай бола беретін шығар.

Қадыр Мырзалиевтің жазғандары бір кітаптан ғана тұрмайды, бірнеше томнан тұрады. Бір ғана әдеби жанрмен шектелмейді, бүкіл көркем жанрларды қамтиды. Қолдарыңыздағы он екі томның бес-алтауы лирика болса, біреуі поэмалар, біреуі драма, біреуі эссе, біреуі афоризмдер мен ғибратлы мөлтек әңгімелер, екеуі бөбектерге арналған өлеңдер. Өкінішке орай, әдеби сыны (оның ішінде “Сөз сиқыры” бар) және бірнеше томнан тұратын көркем аудармалары он екі томның сыртында, әзірше сыймай қалып отыр.

Шынында да өкінішті. Бірақ мұз бұзылды, сең жүрді. Бұл рухани көктемнің нышаны. Құдай қаласа, көркем сөздің көктемі қайта оралып, жан жадыратар жарқын күндеріміз де келер.

Қысқасы, Қадырдың өзі айтқандай, “ақын да бір жанартау — қоздаған шоқ, маздаған от”. Ал “Ақынның оты өз дәуірінің жалынымен жалғасқан жерден Шекспир, Гете, Пушкин туады” (И. Сельвинский).

Зейнолла Қабдолов.

ӨЛЕҢДЕР

КӨКТЕМ

Қарайып жарқабақтар күн ыстаған,
Қырдан қар төмен қарай жылыстаған.
Тосады жалпақ дала күнге жонын,
Денесін жазайын деп құрыстаған.

Ала бұлт аспанның бір қабатындай
Ақырын төмендейді қонатындай.
Күміс бу жер бауырлап қозғалады,
Көктемнің ұшып келген қанатындай.

Су менен шуақ сіңіп жал-қырына,
Сергиді жалқау дала жаңғырыға.
Аспаның әлсін-әлсін
Көктем-ұлын
Алады шомылдырып жаңбырына.

Ауылдың шығып алып қыр бетіне
Аймақтың көз жіберші келбетіне.
Сансыз құс алуан ырғақ, алуан үнмен
Сайрайды гүлді көктем құрметіне.

Құрағы сырын шертіп қоғасына,
Сұлулық бітер көлдің жағасына.
Жаз келіп, көктем жылжып жүре берер
Інідей орын берген ағасына.

БҰЛТ

Жалбыр-жалбыр жүні ұзын
Жабағыдай
Жөңкіген бұлт көк жүзін
Жабады ұдай

Тұрамыз,
Өтеді деп
Нұр селдетіп.
Қаламыз,
Кетеді тек
Құр желдетіп.

Шөлдеткенде алтын күн
Егістікті,
Жауа алмаған бұлтыңның
Несі мықты?!

ШИЕ МЕН ЖИЕН

Айтқан тілді алмайтын
Көршіміздің жиені.
Әлі жеуге болмайтын
Жұлатын көк шиені;

Жұлып жүр деп жиенім,
Көрші ойына алмайтын.
Пісер кезде шиенің
Бір түйірі қалмайтын.

ЖАҢБЫРДАН СОҢ

Жалт-жұлт етіп, сарт-сұрт етіп жалт ойнап,
Жаздай жаңбыр жаумап еді – жұрт айғақ.
Беймаза жел аспан астын аралап,
Бір мезгілде алып келді бұлт айдап.
Сол сол екен дала нұрға кенелді,
Қара нөсер құйып ала жөнелді.
Ойнап еді бір топ бала ілкіде
Санын соғып, алақайлап,
Ал енді;

Жаңбырдың мол селдетерін білгесін,
Жүгірісіп үйді-үйіне жиды есін.
Жоғалды бұлт
Жабыстырып үстіне.
Шөпшілердің күнсіп кеткен жейдесін.

Су-су қылып бозторғайды, шымшықты,
Жылғалардан жылжып қана су ақты.
Жаңбырдан соң күлімдеді табиғат
Жақсы баға
Алған бала
Сияқты.

“МАТ”

Бір дүние қосылады –
Шахматын берді атам.
Жеңбесем де досымды,
Шайқасқанды ұнатам.

Бір ойында
Ойланбай
Пешкі беріп, ат алдым.

Есесіне
Сол бойда
Мықтап тұрып “мат” алдым.

МҰҢ

Ойыншық, еді лайық,
Шығарды Омар быт-шытын.
Осыған қатты мұңайып,
Таянып отыр шықшытын.
Қорлығың сенің өтті деп,
Енді оны жақсы көрмейді-ау.
Ойрандағаның жетті деп,
Ойыншық әкеп бермейді-ау!

САҚ ҚҰЛАҚ

Күшігім бар.
Күшігім
Кереметтей сақ құлақ.
Күзетіп үй есігін.
Көңілді жүр шапқылап.

Құмары бір қанады
Құрбыларым келгенде.
Бірден танып қалады
Бөгде жанды көргенде.

Үріп тұрып жөнімен,
Қызық оның қашқаны.
Қорқып үріп,
Сонымен
Қорқытады ол басқаны!

КҮЗ

Жайып салып алдыңа қалағанды,
Жемісті күз кезінде келе қалды.
Жоқ еместің бәрі бар қоржынында,
Жаратпайды бірақ ол тонағанды.

Күтіп жүр ек біз оны әуел баста-ақ,
Жәрменкені жібердік дереу бастап.
Астық, мақта, миуасын — бар байлығын
Алып қалдық еңбекке айырбастап.

АЛМА НЕГЕ ҰЯЛДЫ?

Ақ матада
Жібекпен
Алма шеккен кіл “бестік”.
Ұстап көріп әдеппен
— Әдемі екен бұл! — дестік.

Құр мақтаппыз біз өстіп,
Ұсыныпты ол қиялды.
Күнделіктен бір “бестік”
Көрсете алмай ұялды.

КІРПІ

Жатқан кезде быртиып,
Кірпіге сен көр тиіп.
Тікірейтіп түрпісін
Түрегелер үрпиіп.

Топ алдында сынасақ,
Түзелуін сұрасақ,